

Danıştay Kararı

Danıştay Başkanlığından :

Esas No : 1996/1

Karar No : 1997/1

ÖZÜ: 4792 sayılı Sosyal Sigortalar Kurumu Kanunu'nun 2868 sayılı Kanunla değişik 24 üncü maddesinin (c) fıkrasında yer alan, Kurum tarafından açılan ve Kurumun taraf olduğu davaların harçtan muaf olduğuna ilişkin hüküm nedeniyle, Sosyal Sigortalar Kurumu'na karşı açılan davalarda, Kurumun haksız çıkması sonucunda, davacının yatırmış olduğu yargılama harçlarının, diğer yargılama giderlerinden ayırddilerek davacıya iade edilmesinin gerektiği hakkında.

İÇTİHATLARI BİRLEŞTİRME KURULU KARARI

İstemin Konusu: 4792 sayılı Sosyal Sigortalar Kurumu Kanunu'nun 26.7.1983 günlü ve 2868 sayılı Kanun'la değişik 24 üncü maddesinin (c) fıkrasında yeralan, Sosyal Sigortalar Kurumu tarafından açılan ve Kurumun taraf olduğu davaların harçtan muaf olduğuna ilişkin hüküm nedeniyle Sosyal Sigortalar Kurumu'na karşı açılan davalarda Kurumun haksız çıkması halinde davacı tarafından peşin ödenen harç miktarının yargılama gideri olarak davalı Kurumdan alınarak davacıya verilmesi gerektiği yolundaki Danıştay Beşinci Dairesinin 18.6.1992 günlü ve E:1991/205, K:1992/1934 sayılı, 7.4.1993 günlü ve E:1989/2618, K:1993/1510 sayılı, Danıştay Onuncu Dairesinin 24.4.1995 günlü ve E:1993/3090, K:1995/2208 sayılı, 27.12.1995 günlü ve E:1994/4794, K:1995/6747 sayılı, 30.5.1995 günlü ve E:1993/5388, K:1995/2695 sayılı ve İdari Dava Daireleri Genel Kurulu'nun 8.4.1994 günlü ve E:1993/789, K:1994/189 sayılı kararları ile sözü edilen Kuruma karşı açılan davalarda kurumun haksız çıkması sonucunda, davacının yatırmış olduğu başvurma ve karar harçlarının yargılama gideri olarak kuruma yükletilemeyeceğine ilişkin Danıştay Beşinci Dairesinin 29.6.1993 günlü ve E:1993/2024, K:1993/2893 sayılı; Danıştay Onikinci Dairesinin 21.2.1995 günlü ve E:1995/128, K:1995/110 sayılı ve İdari Dava Daireleri Genel Kurulu'nun 13.10.1995 günlü ve E:1994/51, K:1995/710 sayılı kararları arasındaki içtihat aykırılığının giderilmesi istemidir.

Danıştay Başsavcısı'nın Düşüncesi:

4792 sayılı Sosyal Sigortalar Kurumu Kanunu'nun 26.7.1983 gün ve 2868 sayılı Kanun'un 2 nci maddesiyle değişik 24 üncü maddesinin (c) fıkrasında Kurum tarafından açılan davalar ile Kurumun taraf olduğu davaların her türlü vergi, resim ve harçtan muaf olduğu yolunda yer alan hükmün, Kurum aleyhine dava açanların haklı çıkmaları halinde Kurumdan alınarak yargılama gideri olarak bunlara ödenecek miktar içindeki harcı da kapsayıp kapsamadığı; başka anlatımla, Kurumun haksız çıktığı davalarda karşı tarafa yargılama gideri olarak ödenecek miktara, karşı tarafın ödediği harcın da dahil olup olmadığı hususunda, Danıştay'ın Beşinci, Onuncu ve Onikinci Daireleri ile İdari Dava Daireleri Genel Kurulu'nun kendi kararları ve ayrı ayrı verdikleri kararlar arasında aykırılık bulunduğu gerekçesiyle Danıştay Başkanı'nın istemi üzerine açılan ve 2575 sayılı Danıştay Kanununun 39 uncu maddesi gereğince düşünce alınmak üzere Başsavcılığımıza gönderilen dosya incelendi:

Danıştay Beşinci, Onuncu ve Onikinci Daireleri ile İdari Dava Daireleri Genel Kurulu'nun dosyada örnekleri bulunan ve bu daireler tarafından ilk derece mahkemesi ve temyiz mercii, Genel Kurul tarafından da temyiz mercii olarak verilen kararlarda; Sosyal Sigortalar Kurumu Genel Müdürlüğü'nün haksız çıktığı davalar dolayısıyla davacı tarafından peşin ödenen harcın yargılama gideri olarak adıgeçen idareden alınıp davacıya ödenip ödenemeyeceği konusunda iki farklı içtihatla bulunulmuştur.

Adı geçen dairelerden Danıştay Beşinci Dairesi, 18.6.1992 günlü ve E:1991/205, K:1992/1934 ve 7.4.1993 günlü ve E:1989/2618, K:1993/1510 sayılı kararında; Danıştay Onuncu Dairesi de, 24.4.1995 günlü ve E:1993/3090, K:1995/2208, 30.5.1995 günlü ve E:1993/5388, K:1995/2695 ve 27.12.1995 günlü ve E:1994/4794, K:1995/6747 sayılı kararlarında, davacı tarafından peşin ödenen harç miktarının yargılama gideri olarak davalı Sosyal Sigortalar Kurumu Genel Müdürlüğü'nden alınarak davacıya verilmesine hükmetmek suretiyle, davacının peşin ödediği harcın yargılama gideri olarak adıgeçen Kuruma yükletilebileceğini kapalı şekilde kabul etmiştir. Danıştay Beşinci Dairesinin sözkonusu kararları ile Danıştay Onuncu Dairesinin kararlarından ilki, Kurumun temyiz başvurusunu inceleyen Danıştay İdari Dava Daireleri Genel Kurulu tarafından, temyiz istemi reddedilmek suretiyle, aynen onanmıştır.

Danıştay Beşinci Dairesi, 29.6.1993 günlü ve E:1993/2024, K:1993/2893 sayılı kararında, aksi görüşle, İdare Mahkemesi kararının davacı tarafından peşin ödenen başvurma ve karar harcı miktarını yargılama gideri olarak haksız çıkan Sosyal Sigortalar Genel Müdürlüğü'ne yükleten hüküm fıkrasını bozmuş ve adıgeçen Kurumca açılan ve Kurumun taraf olduğu davaların her türlü vergi, resim ve harçtan muaf olması sebebiyle aleyhine sonuçlanan davada başvurma ve karar harçlarının yargılama gideri olarak Kuruma yükletilemeyeceği içtihadında

bulunmuştur. Danıştay İdari Dava Daireleri Genel Kurulu'nun 8.4.1994 günlü ve E:1993/788, K:1994/188, 8.4.1994 günlü ve E:1993/789, K:1994/189, 30.9.1994 günlü ve E:1993/797, K:1994/561 ve 13.10.1995 günlü ve E:1994/51, K:1995/710 sayılı kararlarının incelenmesinden; adigeçen Dairenin 2.4.1992 günlü ve E:1991/3621, K:1992/844, 8.2.1993 günlü ve E:1990/3384, K:1993/486, 16.2.1993 günlü ve E:1992/2259, K:1993/624 ve 19.4.1993 günlü ve E:1993/1857, K:1993/1667 sayılı kararlarının da bu yolda oldukları anlaşılmaktadır. Danıştay Onikinci Dairesinin 21.2.1995 günlü ve E:1995/128, K:1995/110 sayılı kararında ortaya konulan görüş de, Danıştay Beşinci Dairesinin bu içtihadı doğrultusundadır.

Danıştay İdari Dava Daireleri Genel Kurulu, yukarıda tarih ve sayıları verilen kararlarından ilk üçünde, kararla hükmedilen miktarın Sosyal Sigortalar Kurumu'ndan bir hizmet veya işlem nedeniyle alınan yargı harcı değil, yargılama gideri olduğu ve davada haksız çıkan kurumun yargılama giderleri ile sorumlu tutulmasında mevzuata aykırılık bulunmadığı gerekçesiyle Danıştay Beşinci Dairesince verilen bozma kararına İdare Mahkemesince vaki ısrarı isabetli bularak, temyiz istemlerinin reddine karar verdiği halde, son kararında görüş değiştirmiştir. Genel Kurul'un 13.10.1995 günlü ve E:1994/51, K:1995/710 sayılı kararına göre; 4792 sayılı Kanun'un 24 üncü maddesinin (c) fıkrasında öngörülen muafiyet, Kurum tarafından açılan davalarda ödenmesi gereken harçlar yanında Kurumun davalı konumunda bulunduğu davalardaki harçları da kapsadığından, her ne suretle olursa olsun, Kurumun harç ödemekle yükümlü tutulmasına ve davasında haklı çıkan davacıya iadesi gereken başvurma ve karar harcının yargılama gideri olarak Kuruma yükletilmesine yasal olanak bulunmamaktadır.

Tüm bu açıklamalar; Sosyal Sigortalar Kurumu Genel Müdürlüğü'nün taraf olduğu idari davalarda davayı kazanan, yani haklı çıkan davacının peşin ödemiş olduğu yargı harçlarının yargılama gideri olarak adigeçen Kuruma yükletilip yükletilemeyeceği konusunda, Danıştay'ın Beşinci, Onuncu ve Onikinci Daireleri ile Danıştay İdari Dava Daireleri Genel Kurulu'nun kendi kararları ve ayrı ayrı verdikleri kararlar arasında aykırılık bulunduğunu ortaya koymaktadır. Dolayısıyla, içtihatların birleştirilmesi gerekmektedir.

Aykırı içtihatların hangi yönde birleştirilmesi gerektiği sorununun incelenmesine gelince;

4792 sayılı Sosyal Sigortalar Kurumu Kanunu'nun 26.7.1983 gün ve 2868 sayılı Kanun'un 2 nci maddesiyle değişik 24 üncü maddesinin (c) fıkrasında; Kurum tarafından açılan ve Kurumun taraf olduğu davalar ve icra kovuşturmaları ile ilanlarının, ithalde alınan vergi ve resimler dahil her türlü vergi, resim ve harçtan muaf oldukları açıklanmıştır. 492 sayılı Harçlar Kanunu'nun "Yargı Harçları" ile ilgili ikinci kısmında yer alan "Mevzuu" başlıklı 2 nci maddesinde de, yargı işlemlerinden bu Kanuna bağlı (1) sayılı tarifede yazılı olanların yargı harcına tabi olduğu hükme bağlanmıştır. Ayrıca; aynı Kanunun 123 üncü

maddesi, özel kanunlarla harçtan muaf tutulan kişilerle, istisna edilen işlemlerden harç alınmıyacağını öngörmüştür.

4792 sayılı Kanun'da ve 492 sayılı Harçlar Kanunu'nda yer alan bu düzenlemelerin birlikte değerlendirilmesinden; bizzat açtığı veya tarafı olduğu davalarda Sosyal Sigortalar Kurumu'nun muaf tutulduğu yargı harçlarının, 492 sayılı Harçlar Kanununun (1).sayılı Tarifesinde yazılı yargısal işlemlere ait harçlar olduğu anlaşılmaktadır. Kurum, bu yargısal işlemlerden yalnızca bizzat açtığı davalarda değil, davalı mevkiinde taraf olduğu davalarda yapılanlar dolayısıyla da yargı harcının mükellefi değildir. 4792 sayılı Kanun'un değişik 24 üncü maddesinin sözkonusu (c) fıkrasında, "Kurum tarafından açılan" ibaresinden sonra "... ve Kurumun taraf olduğu..." ibaresinin kullanılmış olması, bunu göstermektedir. Kanun koyucu, anılan düzenleme ile, gelirlerinin büyük bölümü işçilere sağlanan sosyal güvenlik karşılığı tahsil edilen primlerden oluşan Sosyal Sigortalar Kurumu'nu, hangi sıfatla olursa olsun, tarafı bulunduğu davalar dolayısıyla yargı harcından bağışık tutmak istemiştir.

Kanunun bu açık hükmüne karşın, Danıştay Onuncu Dairesinin kararları ile Danıştay Beşinci Dairesinin kimi kararlarında, davacılar tarafından peşin ödenen yargı harçları, yargılama gideri olarak haksız çıkan davalı Sosyal Sigortalar Kurumu'na yükletilmiştir. Kararlarda, yargı harçlarının hangi nedenle diğer yargılama giderleri ile birlikte kuruma yükletildiği konusunda açıklayıcı bir gerekçe yoktur. Danıştay İdare Dava Daireleri Genel Kurulu'nun önceki kararlarında ise, bunun sebebi; Sosyal Sigortalar Kurumu'ndan alınarak davacıya verilmesine hükmedilen miktarın, harç değil, Kurumun davada haksız çıkması sebebiyle kanun gereği yüklenmek zorunda kaldığı yargılama gideri olduğu; aksine uygulamanın, davasında haklı çıkan davacıya peşin ödediği yargı harçlarının iadesini gerektirdiği; oysa, Harçlar Kanunu'nda fazla olan ve kullanılmayanlar dışında harç iadesine olanak veren bir düzenleme bulunmadığı şeklinde açıklanmıştır.

Gerçekten; Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 2577 sayılı Kanunun 31 inci maddesinin ilk fıkrası ile yapılan gönderme dolayısıyla İdari Yargılama Usulünde de uygulanan 423 üncü maddesinde, yargı harçları yargılama giderleri arasında gösterilmiş; aynı Kanunun 416 ncı maddesinde de, yargılama giderlerini peşin ödeyen tarafın haklı çıkması halinde bu masrafların diğer tarafa yükletilmesi öngörülmüştür. Ancak; "yargılama gideri" kavramı, çerçeve bir adlandırmadır. Bu çerçeveye dahil olmaları yargı harçlarının, posta pulu, vekalet ücreti, bilirkişi ücreti, keşif masrafı v.s. gibi diğer harcamalarla globalleşip gerçek niteliklerini kaybetmelerine neden olmaz. Yargılama gideri olarak adlandırılmalarına karşın bu harcamaların herbiri, harç, posta pulu ve ücret olma özelliğini korur. Dolayısıyla; salt, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 423 üncü maddesi uyarınca yargılama giderleri içerisinde mütalaa edilecek olmaları, davasında haklı çıkan tarafın peşin ödediği yargı

harçlarının, tarafı olduğu davalardaki yargısal işlemler bakımından yargı harcından muaf bulunan Sosyal Sigortalar Kurumu'na yükletilmesini gerektirmez.

Aksine anlayış ve uygulama, adigeçen Kurumu, kanunen bağışık tutulduğu yargı harcının yargılama giderleri yoluyla dolaylı şekilde mükellefi haline getireceğinden; Kanun koyucu'nun yukarıda açıklanan amacıyla bağdaştırılamaz. Kurumun dolaylı da olsa yeniden yargı harcının mükellefi haline getirilmesi, Harçlar Kanunu'nda fazla olan ve kullanılmayanlar dışında harç iadesine olanak veren bir düzenlemenin bulunmamasıyla da açıklanabilecek nitelikte değildir.

Açıklanan bu nedenlerle, taraf olduğu davalarda haksız çıkan Sosyal Sigortalar Kurumu'ndan, yargılama gideri adı altında da olsa yargı harcı alınamıyacağından; aykırı içtihatların, Danıştay İdari Dava Daireleri Genel Kurulu'nun 13.10.1995 günlü ve E:1994/51, K:1995/710 sayılı kararı yönünde birleştirilmesi gerektiği düşünülmektedir.

İNCELEME VE ÇÖZÜMLEME:

Danıştay Beşinci ve Onuncu Daireleri ile İdari Dava Daireleri Genel Kurulu'nun 4792 sayılı Sosyal Sigortalar Kurumu Kanunu'nun 2868 sayılı Kanunla değişik 24 üncü maddesinin (c) fıkrasında yer alan, Sosyal Sigortalar Kurumu tarafından açılan ve Kurumun taraf olduğu davaların "harçtan muaf olduğu"na ilişkin hüküm nedeniyle Sosyal Sigortalar Kurumu'na karşı açılan davalarda, Kurumun haksız çıkması halinde davacı tarafından peşin ödenen harç miktarının yargılama gideri olarak davalı Kurumdan alınarak davacıya verilmesi gerektiği yolundaki kararları ile adı geçen Kuruma karşı açılan davalarda Kurumun haksız çıkması sonucunda, davacının yatırmış olduğu başvurma ve karar harçlarının yargılama gideri olarak Kuruma yükletilemeyeceğine ilişkin kararları arasındaki aykırılığın, 2575 sayılı Danıştay Kanunu'nun 39 uncu maddesine göre içtihadın birleştirilmesi yolu ile giderilmesinin Danıştay Başkanlığınca istenilmesi üzerine, Danıştay Başsavcısı'nın düşüncesi alındıktan sonra Raportör üyenin raporu, konu ile ilgili kararlar ve ilgili mevzuat incelenerek gereği görüldü:

4792 sayılı Sosyal Sigortalar Kurumu Kanunu'nun 26.7.1983 gün ve 2868 sayılı Kanun'un 2.maddesiyle değişik 24.maddesinin (c) fıkrasında: "Kurum tarafından açılan ve Kurumun taraf olduğu davalar ve icra kovuşturmaları ile ilanlarının" ithalde alınan vergi ve resimler dahil her türlü vergi, resim ve harçtan muaf olduğu hükme bağlanmıştır.

492 sayılı Harçlar Kanunu'nun "Yargı Harçları" ile ilgili birinci kısmında yer alan "Mevzuu" başlıklı 2 nci maddesinde de, yargı işlemlerinden bu kanuna bağlı (1) sayılı tarifede yazılı olanların yargı harcına tabi olduğu belirtilmiştir. Aynı Kanunun 123 üncü maddesi, "Özel Kanunlarla harçtan muaf tutulan kişilerle, istisna edilen işlemlerden harç alınmaz" hükmünü getirmiştir.

Sosyal Sigortalar Kurumu Kanunu ile Harçlar Kanunu'nda yer alan bu düzenlemeler birlikte değerlendirildiğinde; Sosyal Sigortalar Kurumu'nun, bizzat açtığı veya tarafı olduğu davalarda muaf tutulduğu yargı harçlarının, 492 sayılı

Harçlar Kanunu'nun (1) sayılı tarifesinde yazılı yargısal işlemlere ait harçlar olduğu anlaşılmaktadır. Kurum, bu yargısal işlemlerden sadece bizzat açtığı davalarda değil, davalı mevkiinde taraf olduğu davalarda da dolaylı olarak yargı harcının mükellefi değildir. Nitekim 4792 sayılı Kanun'un değişik 24 üncü maddesinin (c) fıkrasında "Kurum tarafından açılan" ibaresinden sonra "... ve kurumun taraf olduğu..." ibaresinin kullanılmış olması bunu göstermektedir.

Danıştay İdari Dava Daireleri Genel Kurulu'nun 13.10.1995 günlü ve E:1994/51, K:1995/710 sayılı kararında bu gerekçe ile davada haklı çıkan davacıya peşin olarak yatırdığı harç miktarı iade edilmesi hükme bağlanmıştır.

Danıştay Onuncu Dairesinin kararları ile Beşinci Dairesinin bazı kararlarında, davacılar tarafında peşin ödenen yargı harçları, yargılama gideri olarak haksız çıkan davalı Sosyal Sigortalar Kurumu'na yükletilmiştir.

İdari Dava Daireleri Genel Kurulu son kararından önce verdiği 8.4.1994 günlü ve E:1993/788, K:1994/188; 8.4.1994 günlü ve E:1993/789, K:1994/189 ve 30.9.1994 günlü ve E:1993/797, K:1994/561 sayılı kararlarında buna uygun olarak "Sosyal Sigortalar Kurumundan alınarak davacıya verilmesine hükmedilen miktarın, Kurumun Kanunla muaf tutulduğu harç değil, yine Kanun gereği, davada haksız çıkması nedeniyle davacıya ödemek durumunda bulunduğu yargılama gideri olduğu; davacının, kanunen peşin ödemek zorunda olduğu ve yargılama nedeniyle kullanılan harcın ... davacı tarafa iadesinin söz konusu olamayacağı, zira Harçlar Kanununda iadenin yalnızca fazla olan ve kullanılmayan harçlara özgü tutulduğu" şeklinde gerekçeye bağlanmıştır. Her ne kadar, 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 31 inci maddesinin gönderme yaptığı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 423 üncü maddesinde, yargı harçları yargılama giderleri arasında gösterilmiş; aynı kanunun 416 ncı maddesinde de yargılama giderlerini peşin ödeyen tarafın haklı çıkması halinde bu masrafların diğer tarafa yükletilmesi öngörülmüş ise de, "yargılama gideri" kavramı, bu çerçevede içinde yer alan yargı harçları, posta pulu, vekalet ücreti, keşif masrafı, bilirkişi ücreti v.b. giderlerin ayrı ayrı nitelik ve özelliğini ortadan kaldıramaz.

Bu nedenle, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 423 üncü maddesinin yargılama giderleri içinde saydığı ve açtığı davada haklı çıkan tarafın peşin ödediği yargı harçlarının, özel yasa gereği harçtan muaf bulunan Sosyal Sigortalar Kurumu'na yükletilmesi mümkün değildir.

Bunun aksini düşürmek yasanın açıkça yargı harçlarından muaf tuttuğu kurumu dolaylı olarak harç mükellefi haline getirir. Harçlar Kanunu'nun 31 inci maddesindeki "Peşin alınan karar ve ilam harcı, işin hitamında ödenmesi gerekenden fazla olduğu anlaşılırsa, fazlalık istek üzerine geri verilir" hükmünden hareketle harçtan muaf olan kuruma karşı açtığı davada haklı çıkan davacıyı, kendisine yasa gereği iadesi zorunlu bulunan mahkeme harçlarından yoksun bırakan bir sonuca ulaşılamaz. Kaldı ki, açtığı davayı kazanan ve davalı idareye yükletilemeyen peşin harcın tamamı, davacının yaptığı fazladan ödeme niteliğindedir.

Nitekim Adli Yargılamada içtihat aynı doğrultudadır. Şöyle ki:

Sosyal Sigortalar Kurumu'na karşı açılmış ve kurum aleyhine sonuçlanan davada Yargıtay 10.Hukuk Dairesinin 7.10.1986 günlü ve E:1986/4648, K:1986/4936 sayılı kararıyla:

"1- ...

2- Davalı Kurumun 2868 sayılı Kanun'un 2 nci maddesi ile değiştirilen 4792 sayılı Sosyal Sigortalar Kurumu Kanunu'nun 24/c maddesi hükümlerine göre, kurum tarafından açılan ve taraf olduğu davalarda harçtan bağışık olup, bu bağışıklık yargı harçlarını dahi kapsadığı gözönünde tutulmadan harçla sorumlu kılınması da usul ve yasaya aykırı olup ... davalı kurumun bu yönleri amaçlayan temyiz itirazları kabul edilerek, temyiz edilen hükmün bu nedenlerle BOZULMASINA oybirliği ile" karar verilmiştir.

Yine aynı konuda Bursa İkinci İş Mahkemesinin 25.12.1996 günlü ve E:1996/712, K:1996/1524 sayılı kararında.

"1- ...

2- Davalı kurum harçtan muaf olduğundan, hüküm kesinleştiğinde ve istek halinde 248.000-TL. harç masrafının davacıya iadesine,

3- Davacı tarafından yapılan 2.100.000-TL. mahkeme masrafının davalıdan alınarak davacıya verilmesine" hükmedilmiş, bu karar Yargıtay Onuncu Hukuk Dairesinin 20.3.1997 günlü ve E:1997/2275, K:1997/2179 sayılı kararıyla oybirliğiyle onanmıştır.

SONUÇ:

4792 sayılı Sosyal Sigortalar Kurumu Kanunu'nun 2868 sayılı Kanun'la değişik 24 üncü maddesinin (c) fıkrasında yer alan, Sosyal Sigortalar Kurumu tarafından açılan ve Kurumun taraf olduğu davalar ve icra kovuşturmaları ile ilanların, her türlü vergi, resim ve harçtan muaf olduğuna ilişkin hükmün, yargılama gideri olarak, davada haklı çıkan tarafa ödenmesi gereken miktar içinde yer alan harcı da kapsadığına; bu nedenle Sosyal Sigortalar Kurumu'na karşı açılan ve Kurum aleyhine sonuçlanan davalarda önceden alınan başvurma ve ilam harçlarının (varsa yürütmenin durdurulması harcının) davada haklı çıkan davacı tarafa iade edilmesi gerektiğine ve bu konudaki farklı içtihatların İdari Dava Daireleri Genel Kurulu'nun 13.10.1995 günlü ve E:1994/51, K:1995/710 sayılı kararı doğrultusunda birleştirilmesine 25.12.1997 gününde esasta ve gerekçede üye tam sayısının salt çoğunluğu ile karar verildi.

AYRIŞIK OY

X- Danıştay Beşinci, Onuncu ve Onikinci Daireleri ile İdari Dava Daireleri Genel Kurulu'nun kendi kararları ve ayrı ayrı verdikleri kararlar arasında, 4792 sayılı Sosyal Sigortalar Kurumu Kanunu'nun 2868 sayılı Kanunla değişik 24 üncü maddesinin (c) fıkrasında yer alan "Kurumu tarafından açılan ve

kurumun taraf olduğu davalar ve icra kovuşturmaları ve ilanlar"ın her türlü vergi, resim ve harçtan muaf olduğu yolundaki düzenlemenin şahıslar tarafından kuruma karşı açılan davalarda, davanın davacı lehine sonuçlanması halinde davalı taraf olarak adı geçen kuruma yükletilen yargılama giderleri içinde yer alan harçları da kapsayıp kapsamadığı konusunda aykırılık bulunmaktadır.

Sözü edilen Kanunda 2868 sayılı Kanunla yapılan değişikliğin genel gerekçesinde, 24 üncü maddenin (c) fıkrasına getirilen yeni düzenlemenin, bir sosyal güvenlik kuruluşu olan Sosyal Sigortalar Kurumuna, vergi muafiyetleri yanında prim alacaklarının tahsili için açacağı dava ve icra kovuşturmalarında da diğer kamu kuruluşlarına verildiği gibi bir harç muafiyetinin sağlanmasının gerekli görüldüğü açıklanmıştır. Maddenin Danışma Meclisindeki müzakereleri sırasında maddede yer alan "davalı taraf" ibaresi üzerinde durulmuş, muafiyetin davalara tanınmadığı, sadece kuruma tanındığı belirtilerek, kurumun davalı olduğu ahvalde dahi, bazı harçların kurum tarafından yatırılmasının gerekli olabileceği, bu nedenle istenebilecek harçlardan da muafiyetin sağlanması için "kurumun taraf olduğu davalar" ibaresinin kullanıldığı açıklanmış ve 24 üncü maddenin (c) fıkrası düzenlendiği şekilde kabul edilmiştir.

Görüldüğü gibi kanun koyucunun bu düzenleme ile sağlamak istediği amaç kurumun davalı olarak da ödemek zorunda kalabileceği oturum harcı, temyiz harcı gibi mali yüklerden kurtarılması ve bu yükler nedeniyle davanın takibinin güçleştirilmemesidir.

Kurumun tesis ettiği bir işlem nedeniyle kişiler tarafından açılan davalarda herhangi bir harç muafiyetinin bulunmadığı ise açıktır. Davacı açtığı davada haksız bulunursa bu dava nedeniyle yaptığı harcamalar üstünde kalacaktır. Ama yargı yerince kendisi hakkında tesis edilen işlemin hukuka aykırılığı saptanarak iptal edilmesi halinde, kişinin işlemin hukuka aykırılığının saptanması için yaptığı tüm giderler, uygulamada "yargılama gideri" olarak ifade edilen bir meblağın hakim tarafından takdir ve hükümlenmesiyle telafi edilmektedir. Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 413 ve müteakip maddelerinde düzenlenen yargılama giderleri, artık tek tek yapılan harcama kalemlerinden ayrı, hakimin davanın haklılığına göre tayin edeceği ve hükmedeceği bir meblağ olup, hukuka aykırı bir işleme maruz bırakılan kişinin hakkını yargı yoluyla sağlamak için yaptığı tüm harcamaları karşılamak üzere telafi edici maddi bir karşılığı ifade eder. Bu meblağın içinde yer alan harçlar, bu aşamada artık harç olma vasfını kaybederek yargılama gideri vasfını kazanmıştır. 492 sayılı Harçlar Kanunu'nun 123 üncü maddesindeki "Özel Kanunlarla harçtan muaf tutulan kişilerle, istisna edilen işlemlerden harç alınmaz" hükmü ile 4792 sayılı Sosyal Sigortalar Kurumu Kanunu'nun 2868 sayılı Kanunun 2 nci maddesiyle değişik 24 üncü maddesinin (c) fıkrasındaki, "Kurum tarafından açılan ve kurumun taraf olduğu davalar ve icra kovuşturmaları ile ilanlarının" her türlü vergi, resim ve harçtan muaf olduğu yolundaki hükmün, bir hukuki bütünü ifade eden "yargılama gideri"nin, hakimin takdir hakkı dışında bölünmesi sonucunu doğurabilecek ve her

bir harcama kaleminin ayrı vasıfları olduğunun kabul edilerek bölünülmesine olanak sağlayacak biçimde uygulanması hukuka uygun olamaz. Zira yapılan çeşitli harcamaların davada kullanılan kısmı kendi işlevlerini görürler ve bu konudaki sorumluluk biter. Örneğin muaf olmayan taraftan harç alınmakla mükellefiyet bitmiştir, hizmet görülmüştür, bunun iadesi söz konusu olamaz. Ancak bu giderleri yapan kişi davasında haklı çıkarsa, hakim tarafından davadaki haklılığı oranında hükmedilen bir meblağın diğer taraftan alınarak kendisine tazminin verilmesi yargı kararı ile sağlanır. Bu nedenle de Harçlar Kanununda, ancak peşin alınan karar ve ilam harcının, işin hitamında ödenmesi gerekenden fazla olduğunun anlaşılması halinde istek üzerine geri verileceği hükme bağlanmıştır. Bunun dışında bir geri verme söz konusu olamaz. Yargılama yolu ile tarafa verilen meblağ, karşılığında bir hizmet alınmış olan harç ve diğer giderlerin geri verilmesi değil, "yargılama gideri" adı altında yaptığı giderin haklılığı oranında telafi edilmesidir. Aksi uygulama davacının da harçtan muaf tutulması sonucunu doğurur ki, bu da açıkça Harçlar Kanunu hükümlerine aykırılık teşkil eder.

Bu nedenlerle İçtihadın Danıştay İdari Dava Daireleri Genel Kurulu'nun 8.4.1994 günlü ve 1994/188, 30.9.1994 günlü ve 1994/561 sayılı kararları doğrultusunda, "kararla hükmedilen miktarın Sosyal Sigortalar Kurumundan bir hizmet veya işlem nedeniyle alınan yargı harcı değil, yargılama gideri olduğu ve davada haksız çıkan kurumun yargılama giderleri ile sorumlu tutulmasında mevzuata aykırılık bulunmadığı yolunda birleştirilmesi gerektiği" oyu ile karara karşıyız.

AYRIŞIK OY

XX- Danıştay Beşinci, Onuncu ve Onikinci Daireleri ile Danıştay İdari Dava Daireleri Genel Kurulu'nun kendi kararları ve ayrı ayrı verdikleri kararlar arasında varlığı ileri sürülen aykırılık, 4792 sayılı Sosyal Sigortalar Kurumu Kanunu'nun 2868 sayılı Kanun'la değişik 24 üncü maddesinin (c) fıkrasında, adigeçen Kuruma yargı harçlarından dolayı muafiyet tanındığı yolundaki "önkabul"den kaynaklanmaktadır.

Anılan fıkra, "Kurum tarafından açılan ve kurumun taraf olduğu davalar ve icra kovuşturmaları ile ilanları"nın her türlü vergi, resim ve harçtan muaf olduğu yolunda düzenleme içermektedir. Görüldüğü üzere, düzenlemede, muafiyet, Sosyal Sigortalar Kurumuna değil;

- Kurum tarafından açılan veya Kurumun taraf olduğu davalara,
 - Kurumun icra kovuşturmalarına,
 - Ve, Kurumun ilanlarına,
- tanınmaktadır.

Vergi Hukuku'nda, muafiyet, bir verginin mükellefi olan gerçek veya tüzel kişinin, bu verginin kapsamı dışına çıkarılmasıdır. Başka anlatımla; muafiyet hükmü ile verginin kapsamı dışına çıkarılan, verginin konusu değil, mükellefidir. Vergi kanunlarında, muafiyet müessesesinin ifadelendirilmesi, sözkonusu (c) fıkrasınınkinden farklı yapılmaktadır. Buna, harçlar bakımından genel kanun olan 492 sayılı Harçlar Kanunu'nun "Harçtan muaf olanlar" başlıklı 14 üncü maddesi örnek olarak verilebilir. Madde, aynen, "Erler ve ihtiyaçları Devlet tarafından deruhde ve temin olunan onbaşı ve çavuşlar adliye işlemlerinden ötürü harçtan muaftırlar." düzenlemesini içermektedir. Muafiyet müessesesinin ifadelendirilmesine, bir başka örnek de, 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu'nun "Küçük Çiftçi -Muafılığı" başlığını taşıyan 10 uncu maddesinin ilk fıkrasının, "Küçük çiftçi Gelir Vergisinden muaftır." düzenlemesinden verilebilir.

Bu iki düzenlemede de, "muaf olmak", "muaf sayılmak" eylemlerinin öznesi, Sosyal Sigortalar Kurumu Kanunu'nun 24 üncü maddesinin (c) fıkrasındakinden farklı olarak, "davalar", "icra kovuşturmaları" ve "ilanlar" değil; yaptıkları adliye işlemleri veya kazanç getirici faaliyetlerinden dolayı, harcın ve gelir vergisinin mükellefi olması gereken, kişilerdir.

Bu yüzden; anılan (c) fıkrasının ifadelendirilmesi, içinde "muaf" sözcüğü geçmesine karşın, "muafiyet müessesesi"nin açıklanan teknik anlamıyla uyusmamaktadır. Bu anlatım, daha çok, Harçlar Kanunu'nun 13 üncü maddesinin ilk fıkrasının (i) ve (j) bentlerinin anlatımıyla uyusmaktadır. Bu bentlerden ilki, "Kamu adına C.Savcılar tarafından hukuk mahkemelerine açılan davalar"; ikincisi ise, "Genel Bütçeye dahil idarelerin bu Kanunun 1 ve 3 sayılı tarifelerine giren bütün işlemleri" düzenlenmesini içermektedir.

Bu iki düzenleme, küçük ayrıntılar dışında, 4792 sayılı Kanun'un 24 üncü maddesinin (c) fıkrasındaki düzenlemeyle aynıdır. Her iki düzenlemede de, harç kapsamı dışına çıkarılan, harcın mükellefi olması gereken kişiler değil; bunlar tarafından açılan davalar veya yapılan yargısal işlemlerdir. (c) fıkrasındaki düzenlemeyle olan benzerliklerine karşın; anılan düzenlemelerde, birer muafiyet hükmü değil; istisna hükmü öngörülmektedir. Esasen; Harçlar Kanunu'nun, bu düzenlemelerin yer aldığı, 13 üncü maddesi, "Harçtan müstesna işlemler" başlığını taşımakta olup; ilk fıkrasında da "Aşağıda yazılı mevzular harçtan müstesnadır." denilmiştir.

Harçlar Kanunu'nun 2 ve 52 nci maddelerine göre; yargı harcının mevzuu, (1) ve (3) sayılı tarifelerde yazılı yargı işlemleridir. Bu işlemler, Kanunda, kimi zaman, 13 üncü maddenin ilk fıkrasının yukarıda değinilen (i) bendinde olduğu gibi, "dava" sözüyle de ifade edilebilmektedir. O halde; "dava", yargı harcının mevzuudur. Kimi davaların yargı harcı kapsamı dışına çıkarılması da, harç mevzuunun kapsam dışına çıkarılması demek olan harç istisnasıdır.

Başta da işaret edildiği üzere, 4792 sayılı Kanunun 24 üncü maddesinin (c) fıkrasında, muaf olarak, Sosyal Sigortalar Kurumu değil; bu Kurumun açtığı veya taraf olduğu davalar, Kurumun icra kovuşturmaları ve ilanları gösterilmiştir. Bu bakımdan; bir vergi kanunu olmayan anılan Kanunda geçen "muaf" sözcüğü, bir vergi kanunu olan Harçlar Kanunu açısından, gerçekte, "vergi istisnası"nı ifade etmektedir. Bu yüzden; uygulamada, sözkonusu (c) fıkrasının hükmü, bir harç istisnası olarak anlaşılmalıdır.

Öte yandan; fıkra, Kurumun açtığı davalar yanında; Kurumun taraf olduğu, yani Kurum aleyhine açılan davaları da, yargı harcının kapsamı dışında tutmuş; yani, yargı harcından müstesna kılmıştır. Başka anlatımla; Sosyal Sigortalar Kurumunun davacı veya davalı sıfatıyla bir davaya taraf olması, o davanın yargı harcı kapsamı dışına çıkarılması için yeterli olmaktadır. Bunun pratik sonucu; Kurumun taraf olduğu davalarda, yargı harcına tabi işlem, ister Kurum, isterse diğer tarafça yapılmış olsun, bu işlem dolayısıyla yargı harcı alınamayacak olmasıdır.

Sonuç olarak; Sosyal Sigortalar Kurumu'nun davalı sıfatıyla taraf olduğu idari davaların davacılarından da yargı harcı alınması olanaklı bulunmadığından; davacılarından yersiz alınan ve bu nedenle kendilerine iadesi gereken yargı harçlarının, davayı kaybeden Sosyal Sigortalar Kurumu'na yargılama gideri olarak yükletilip yükletilemeyeceğinin tartışılmasına gerek olmadığı görüşü ile, aykırı içtihatların, Kurum aleyhine sonuçlanan davalarda alınan yargı harçlarının, bu harçtan muaf olması sebebiyle, Kuruma yükletilemeyeceği, davacıya iadesi gerektiği yolunda birleştirilmesine ilişkin kararın gerekçesine katılmıyorum.